

Politik Bilim

Bilim ve Teknolojide Politika

Aykut Göker

TÜBİTAK'ta, bilim ve teknoloji politikası tasarımıyla uğraştığım 90'lı yılların ikinci yarısında, yaptığım işi söylediğim pek çok kişi, bir an düşünüp, Türkiye'nin gerçekten bir bilim ve teknoloji politikası mı var, diye sormuştur. Böyle bir politikanın olduğunu çok zor anlatabilmişimdir. Çoğunun ikna olmadığını; bu ülkede, bu tür bir işle uğraşan birini de, *“nafile (yararsız) kilisenin beyhude (boşuna uğraşan) zangocu”* olarak gördüklerini biliyorum.

Şu anda farklı bir çatı altında, farklı bir açıdan da olsa, bu “nafile” işle ilgilenmeyi sürdürüyorum. Üstelik, Sayın Orhan Bursalı'nın önerisiyle, CBT okuyucularını, ülkemizin ve bir karşılaştırma olanağı vereceği için başka ülkelerin bilim ve teknoloji (B-T) politikaları ile daha çok ilgilendirme denemesini de göze alarak...

Bir ülkenin B-T politikası, temelde, o ülkenin B-T üretimini, belli amaçlar için artırmayı öngören ve bunun yollarını gösteren bir politikadır. Bu politika, bilimsel ve teknolojik bulguları ekonomik ve toplumsal bir faydaya dönüştürme konusunda, ülke yeteneğinin nasıl yükseltilebileceğini de gösterir.

B-T alanında politika tasarımıyla uğraşanlar şu tür kabullerden yola çıkarlar:

- B-T'de, genellikle 'ilerleme' olarak değerlendirilen değişim kendiliğinden olmaz.
- B-T insan eliyle -beyin gücüyle- geliştirilir.
- Onun içindir ki bu gelişim belli amaçlarla yönlendirilebilir. Gelişimin yön, hız ve içeriğini (muhtevasını), ulusal ve uluslararası düzeyde oluşturulacak politikalar çerçevesinde etkilemek mümkündür.
- B-T'yi belli yeteneklere sahip kişiler (bilim insanları, araştırmacılar...) üretir, geliştirir; ama, bunun politikası, toplumun her kesiminden insanın ilgi alanındadır. Çünkü bu gelişim, son çözümlemede, herkesin hayatını etkileyecektir.

B-T'de politika tasarımı bu alandaki üretimi artırmak için yapılır ama, ana konu insandır; amaç, onun yaratıcılığını geliştirmektir, kültürel zenginliğidir, sağlığıdır, refahıdır, sürdürülebilir bir çevre yaratmaktır... B-T'yi, insanın mutluluğu için; onun yaşam kalitesini yükseltmek için kullanmak, tasarımın etik çerçevesini oluşturur.

Öte yandan, bazı felsefi ya da toplumsal çözümlemelerde, teknolojinin, bilimum kötülüklerin kaynağı olarak görüldüğü (ne hikmetse, teknoloji böyle görülüyor da, onun doğumuna yol açan bilime o ölçüde kızılmıyor) bilinmektedir. Bu çözümlemeleri, ilk bakışta haklı çıkartacak pek çok uygulamaya tanık olduğumuz bir gerçektir. Ne var ki, yakınılan teknolojiyi geliştiren de, kullanan da, bu gezegen üzerinde yaşayan insanın kendisidir. Bunu unutmamak gerekir.

Bilim ve teknolojide, kendinde iyi ya da kendinde kötü bir şey bulunmadığını düşünenlerdenim. Gezegenimiz üzerindeki yaşamı, Güneş'teki nükleer füzyon cehennemine, yani, **her saniye, 600 milyon ton hidrojen çekirdeğinin kaynaşarak helyuma**

dönüşmesine, bir başka deyişle, her saniye patlayan milyonlarca ton hidrojen bombasına, böylesi bir teknolojiye, borçluyuz. Bu örnekle, sadece, insanın yaratıcılıktaki esin kaynağını oluşturan evrenin kendi içinde nasıl işlediğine işaret etmek ve bunda iyi ya da kötü olan herhangi bir şey aramamak gerektiğini söylemek istiyorum.

B-T'nin iyilik ya da kötülüğü, son çözümlemede, ondan yararlanma şartlarına, onu üretenin, kullananın niyetine bağlıdır. Onun içindir ki, yaratacağı etkiler açısından, B-T'nin kendisinden çok daha önemli olan faktör onu üretecek olandır, kullanacak olandır; kullanma şartlarıdır.

Teknolojiyi, ülkemizde ve gezegenimiz üzerinde daha iyi bir yaşam sağlayabilmenin mükemmel bir aracı olarak kullanabiliriz. Yeter ki insanın kendisini, daha insanca olan her ne ise o yönde, değiştirebilelim. Bu elbette, B-T politikalarını tasarımıyanları aşan ve ancak siyasi planda, bütün toplum katmanlarının katılımıyla çözülebilecek bir sorundur ve pek çok yönüyle de evrensel boyuttadır.

CBT, 6 Mayıs 2000.